

A Munkácsi Gettó

A kép 1944-ben, áprilisban vagy májusban készült a munkácsi gettóról. Ezt a képet Kanadában találtam az egyik barátomnál, és csináltattam magamnak egy kópiát. A kép jobb oldalán látható a munkácsi neológ zsidó templom. Mellette volt a mikve, a zsidó fürdő. Ezt az utcát valamikor Zsidó utcának hívták, a Szovjetunió alatt volt Majakovszkij utca, ma pedig Wallenberg utca. Az épületre 1994-ben feltettünk egy emléktáblát. 1938 novemberében jöttek be Munkácsra a magyarok, és rögtön elkezdődött [lásd: Kárpátalja]. Akkor már kezdték a zsidókat elnyomni. Továbbtanulási lehetőség nem volt, apám elvesztette a munkát, a munkalehetőség minimális volt. A tartalékból éltünk tulajdonképpen. Amikor bejöttek a magyarok, jóformán még nem volt foglalkozása a testvéreimnek, mert fiatalok voltak. A bátyám, Mendel tizenhét éves volt, Miklós tizenhat, én tizenhat, az öcsém, Andor tizenöt. Én is és a testvéreim is elemit és polgárit végeztünk. Csak a legfiatalabb testvéremnek, Kálmánnak nem volt polgárija, mert ő még akkor fiatal volt. Ő 1927-es születésű, amikor bejöttek a magyarok, tizenegy-tizenkét éves volt. Miklós bátyám már 1939 elején, januárban vagy februárban átszökött a határon, elment Csehországba. A szüleink nem elleneztek, hogy Csehországba menjen. Apa azt mondta, menj, te fiú vagy, már tizenkilenc éves volt [Wieder Miklós 1921-ben született. -- A szerk.]. És tényleg, itt nem volt valami nagy remény, hogy tudjon boldogulni, és be is bizonyosodott, hogy nem volt perspektíva itt a zsidó gyerekeknek. Én meg 1937-ben befejeztem a polgári iskolát, leérettségiztem [Lehetséges, hogy volt valamilyen záróvizsga Csehszlovákiában a négyéves polgári iskola végén, de ez nem azonos a Magyarországon használatos érettségi fogalmával, amely a nyolcosztályos középiskola után következett. -- A szerk.]. 1938--1939-ig jóformán nem is csináltam semmit. Akkoriban, a cseh éra alatt sok szovjet film járt itten, ?Csapajev? és mások, és mindig néztük ezeket a filmeket, jó, milyen jó ott, Oroszországban az élet. Egy kicsit szociális, baloldali gondolkodásúak voltunk mindnyájan, ugyanakkor egy kis cionista érzés is volt bennünk. Én tudtam, hogy engem nem fognak elengedni. Mert hát én voltam a libling, a kedvenc. Miklós bátyám elment Csehországba, a szülők azt tudták. Én mit csináljak itten? Anélkül, hogy a szülők beleegyezésüket adták volna, én megszöktem otthonról. 1940 szeptemberében átmentem a határon, átszöktem Oroszországba, a Szovjetunióba. Ez egy hosszú mese?